

Polonya’da Avrupalılaşma: Katılım Öncesi ve Sonrası Dönemde Avrupa Birliği Perspektifinden Hukukun Üstünlüğü

Europeanization in Poland: The Rule of Law From an European Union Perspective Before and After Accession

İrem NART*

Kocaeli Üniversitesi ,
Kocaeli, Türkiye
irem.nart@kocaeli.edu.tr

*(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Geliş Tarihi/Received: 02.04.2026

Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2026

Atıf /Cite this article:

Nart, İ. (2026). Polonya’da Avrupalılaşma: Katılım öncesi ve sonrası dönemde Avrupa Birliği perspektifinden hukukun üstünlüğü. *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17, 79-92.
DOI: 10.5281/zenodo.21045558

This article checked by

Erzurum Teknik Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır./
Published by Erzurum Technical University.

This is an open-access article under the CC BY-NC license /
Bu makale CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir
makaledir.

Öz

Bu makale, Avrupa Birliği’nin Polonya’ya ilişkin hukukun üstünlüğü söylemlerini; İlerleme Raporları ile Hukukun Üstünlüğü Raporları çerçevesinde ele alarak şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve yargı bağımsızlığı temelinde incelemektedir. Çalışmada, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Komisyon’un katılım öncesi ve katılım sonrasında Polonya’ya dair yayımladığı toplam 12 adet rapor analiz edilmiştir. Bu raporlarda hukukun üstünlüğüne yönelik olarak belirlenen konular kapsamında hem niceliksel değişim hem de bu değişimin söylemlere nasıl yansıdığı incelenmiştir. Analiz sonucunda yolsuzlukla mücadele ve şeffaflık konularının zamanla derinleştiği, yargı bağımsızlığının ise özellikle katılım sonrası süreçte bir hukukun üstünlüğü krizine dönüştüğü tespit edilmiştir. Bulgular, Avrupalılaşmanın Polonya örneğinde dinamik, doğrusal olmayan bir perspektifte gerçekleştiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Komisyonu, Avrupalılaşma, Hukukun üstünlüğü, Polonya

Abstract

This article examines the European Union's discourse on the rule of law in Poland, within the framework of the Progress Reports and Rule of Law Reports, focusing on transparency, the fight against corruption, and judicial independence. The study employs a content analysis methodology and is based on 12 reports published by the European Commission concerning Poland, covering both the pre-accession and post-accession periods. In these reports, both the quantitative changes in the issues identified regarding the rule of law and how these changes are reflected in discourse have been examined. The findings indicate that issues of anti-corruption and transparency have deepened over time, while judicial independence has evolved into a rule of law crisis, particularly in the post-accession period. The findings demonstrate that Europeanization in the Polish context has occurred from a dynamic, non-linear perspective.

Keywords: European Commission, Europeanization, Rule of law, Poland

JEL Classification: K10, K33, N14

Giriş

Avrupalılaşıma, Avrupa Birliği'nin (AB) aday ve üye ülkelerde yarattığı dönüşüm süreçlerini inceleyen ve bu ülkelerdeki aktörlerin Birlik norm ve kurallarına uyumunu analiz eden bir kavramdır. Bununla birlikte, Avrupalılaşıma her zaman kalıcı bir başarı ile sonuçlanmamaktadır; aksine, bazı durumlarda etkisini zaman içerisinde kaybedebilir. Bu bağlamda Polonya, söz konusu dinamiklerin gözlemlenebildiği çarpıcı bir örnek olarak dikkat çekmektedir.

Avrupalılaşıma, Polonya'daki demokratikleşme sürecinin önemli bir bileşeni olmuştur (Gaweda, 2021, s. 631). Polonya'nın Avrupalılaşıma süreci ilk yıllarda başarılı bir Avrupalılaşıma örneği olarak görülmüştür (Jasiecki, 2008). Ancak 1990'lı yıllarda Avrupalılaşımanın “sembol ülkesi” olarak değerlendirilen Polonya, son yıllarda yaşadığı dönüşümler nedeniyle “Avrupa'nın hasta adamı” olarak nitelendirilmektedir (Zuba, 2021, s. 395). İlk yıllarda AB normlarını benimseme noktasında başarılı bir örnek olarak öne çıkan Polonya'da, özellikle 2015 sonrasında demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında yaşanan önemli ihlaller, Avrupalılaşıma sürecinin tersine dönebileceğini göstermektedir. Bu yönüyle Avrupalılaşıma, doğrusal bir süreç olmadığı gibi tek yönlü bir süreç olarak da değerlendirilememektedir (Jasiecki, 2008, s. 370).

Bu dönüşümü anlamaya yönelik oluşan literatürde, Avrupalılaşımanın nasıl ölçülebileceğine dair farklı yaklaşımların geliştirildiği görülmüştür. Avrupalılaşıma dair yapılan çalışmalar, başlangıçta Avrupalılaşımanın etkilerine odaklanmıştır (Töller, 2012, s. 45). Ancak zamanla artan Avrupalılaşıma çalışmaları, farklı aktörlerin rollerine odaklanan ve Avrupalılaşımanın neden farklı sonuçlar yarattığını inceleyen bir alanı da beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda, Avrupalılaşımanın etkilerini ölçmeyi amaçlayan nicel çalışmalarda da artış görülmektedir (Gava vd., 2014; Jenny ve Müller, 2010; Raunio ve Wiberg, 2010; Töller, 2012).

Avrupalılaşıma dair bazı çalışmalar ise söylem analizine odaklanmaktadır. Örneğin Aydın-Düzgit (2011), Almanya'daki siyasi partilerin Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik söylemlerini analiz etmektedir. Mevcut çalışmaların bir kısmı ise nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı hibrit çalışmalardan oluşmaktadır. Töller (2012), İngiltere, Hollanda, Danimarka ve Fransa'da 1983-2005 yılları arasında seçim dönemlerinde çıkarılan yasaları inceleyerek, nitel ve nicel verileri birleştirmenin daha güvenilir sonuçlar vereceğini ileri sürmektedir. Benzer şekilde Pérez-Escoda vd. (2023) çalışmalarında içerik analizi ile söylem analizini birlikte kullanarak iki aşamalı bir yaklaşım benimsemiştir. İspanyol medyasındaki Avrupalılaşımayı inceleyen çalışmalarında, ilk aşamada temel aktörleri ve temaları belirlemiş, ikinci aşamada ise eleştirel söylem analizi ile söylemsel yapıları değerlendirmişlerdir. Aune ise (2022), Sırbistan örneği üzerinden hukukun üstünlüğü, yolsuzluk ve medya gelişimi temelinde Avrupa Komisyonu'nun 2010-2021 yılları arasındaki İlerleme Raporlarını eleştirel söylem analizi ile analiz etmiştir. Bu noktada mevcut literatürde, AB'nin resmî belgeleri üzerinden dönemsel karşılaştırma yapan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu noktada makalenin katkısı iki yönlüdür. İlk olarak çalışma, Avrupalılaşımanın kavramsal çerçevesinden hareketle, Polonya'nın katılım öncesi ve sonrası dönemlerine odaklanmakta ve AB raporları üzerinden bir içerik analizi gerçekleştirmektedir. Böylelikle, katılım öncesi ve sonrası süreçte hukukun üstünlüğü ile ilişkili kodların görünürlüklerindeki değişimler ortaya konmaktadır.

İkinci olarak çalışma, belirlenen kodlara ilişkin söylemlerin zaman içerisindeki dönüşümünü, metinlerdeki dilsel değişimleri inceleyerek analiz etmektedir. Bu bağlamda çalışma, Avrupalılaşıma sürecinin son yıllarda nasıl “Avrupalılaşımdan uzaklaşma” (de-Europeanization) eğilimine dönüştüğünü ve bu dönüşümün AB tarafından katılım öncesi ve sonrası süreçte hukukun üstünlüğüne yönelik söylemler temelinde nasıl ifade edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu noktada çalışma bir söylem analizi iddiasında bulunmamakla birlikte, söylemlerdeki değişimi içerik analizini destekleyici bir şekilde incelemektedir.

Bu makale, Polonya'nın AB'ye adaylık süreci ve sonrasında hukukun üstünlüğü alanında yaşadığı dönüşümü, içerik analizi yöntemi temelinde incelemeyi ve yaşanan dönüşümü AB perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Analiz sürecinde hukukun üstünlüğünü değerlendirmeye yönelik olarak üç temel kod belirlenmiştir: Şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve yargı bağımsızlığı. Çalışma, katılım öncesi ve sonrası dönemleri karşılaştırmalı bir çerçevede ele alarak, hukukun üstünlüğüne ilişkin söylemlerin AB tarafından nasıl üretildiğini ve zaman içerisinde nasıl dönüştüğünü

incelemektedir. Bu doğrultuda katılım öncesi süreç, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporları (1998-2003) üzerinden analiz edilirken; katılım sonrası dönem ise Avrupa Komisyonu tarafından 2020 yılından itibaren üye ülkelere yönelik olarak yayımlanan Hukukun Üstünlüğü Raporları (2020-2025) temelinde değerlendirilmektedir. Bu karşılaştırma, Polonya'nın iki farklı dönemine odaklanarak, AB'nin Polonya'daki hukukun üstünlüğüne ilişkin değerlendirmelerinin zaman içerisindeki değişimini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Avrupalılaşıma ve Avrupalaşımadan Uzaklaşma (De-Europeanization) Üzerine Kavramsal Tartışmalar

Avrupalılaşıma kavramına ilişkin erken dönem çalışmalar, kavramın tanımlanması noktasında önemli derecede çeşitlilik yaratmaktadır. Bu bağlamda literatürdeki en kapsamlı tanımlardan birisi Radaelli tarafından yapılmıştır. Radaelli, Avrupalaşımayı yalnızca bir politika uyumundan öte daha geniş anlamda bir dönüşüm olarak ele alarak, “resmî ve gayri resmî kuralların, prosedürlerin, politika paradigmalarının, stillerin, 'iş yapma biçimlerinin' ve ortak inanç ve normların oluşturulması, yayılması ve kurumsallaştırılması süreçleri” olarak tanımlamaktadır (Radaelli, 2000, s. 4) Bu yaklaşım, Avrupalaşımayı yalnızca hukuki uyumla sınırlamaksızın, söylemsel ve normatif dönüşümleri içeren çok boyutlu bir süreç olarak görmesi bakımından önemlidir.

Avrupalılaşıma ilişkin bir diğer önemli tanımlama ise Ladrech (1994) tarafından yapılmıştır. Ladrech'e göre Avrupalaşıma, “AB siyasi ve ekonomik dinamiklerinin, ulusal siyasetin ve politika oluşturma sürecinin örgütsel mantığının bir parçası hâline gelmesi derecesinde siyasetin yönünü ve şeklini yeniden düzenleyen artımlı bir süreçtir” (Ladrech, 1994, s. 69). Bu tanım, Avrupalaşımanın ulusal düzeydeki siyasal dönüşümlere de yön veren özelliğine vurgu yapması bakımından önemlidir. Bu yönüyle Avrupalaşıma, AB'nin dönüştürücü etkisi temelinde tanımlanabilen; bazen bir süreç bazen ise bir sonuç olarak değerlendirilen bir kavramdır (Radaelli, 2012, s. 1).

Avrupa Birliği entegrasyon sürecine dair literatür, uzun zaman boyunca Avrupa entegrasyonunun ulusal ortamlarda yarattığı değişim modellerini tartışmış ve açıklamıştır. Literatürdeki temel çalışmalar Avrupalaşımanın başarısından bahseder. Entegrasyon sürecine dair çalışmalar bir süre AB üyelik sürecinin ulusal düzende meydana getirdiği dönüşüm üzerine odaklanmıştır (Aydın Düzgüt ve Kaliber, 2016, s. 5). Ancak Avrupalaşımanın her koşulda olumlu seyredeceğine yönelik inanç, her zaman için doğru sonuçlanmayabilir. Bu noktada Avrupalaşımadan uzaklaşma, “AB ile ulusal düzey arasında karşılıklı veya tek taraflı bir kopma süreci” olarak tanımlanmaktadır (Tomini ve Gürkan, 2021, s. 291). Benzer şekilde Aydın-Düzgüt ve Kaliber (2016, s. 5) Avrupalaşımadan uzaklaşmayı “AB/Avrupa'nın normatif/politik bir bağlam ve ulusal kamuoyu tartışmalarında bir referans noktası olarak kaybı veya zayıflaması olarak” tanımlar.

Copeland'a göre (2016, s. 3), Avrupalaşımadan uzaklaşmadan bahsedebilmek için ilk aşamada belirli bir düzeyde Avrupalaşımanın gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Müller vd., (2021, s. 522) ise Avrupalaşımadan uzaklaşmanın “politika anlaşmazlıkları, geri dönüşler, zayıflıklar, başarısızlıklar veya sınırlamalar” olarak tanımlanamayacağını altını çizer. Avrupalaşımadan uzaklaşma kavramı yavaş yavaş literatürde görünürlüğünü artıran kavramlardan birisi hâline gelmektedir. Özellikle Yunanistan, Portekiz, Türkiye gibi hem üye hem de aday ülkelerde Avrupalaşımadan uzaklaşmaya dair çalışmaların arttığı görülmektedir (Müller vd., 2021, s. 521). Demokratik gerilemelere odaklanan bu çalışmalardan birisini yapan Gaweda (2021), toplumsal cinsiyet eşitliği kurumlarına yönelik söylemleri Avrupalaşıma temelinde incelemektedir.

Bununla birlikte, Avrupalaşıma literatüründe bazı metodolojik tartışmalar da dikkat çekmektedir. Avrupalaşımanın bağımlı mı yoksa bağımsız bir değişken olduğu, Avrupalaşımanın yalnızca yasalarda yapılan değişimler olarak ele alınıp alınamayacağı veya analiz birimi olarak hangi zaman diliminin ele alınması gerektiği gibi pek çok soru tartışılmaktadır. Bu noktada Töller (2012, s. 58-59), bilgisayarlı içerik analizi programlarından destek alınması veya nicel analizin nitel analizle desteklenmesinin de Avrupalaşımanın ulusal mevzuatlar üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olarak katkı sağlayabileceğini belirtmektedir.

Bu metodolojik tartışmalar, Avrupalaşımanın etkilerini ve nasıl sonuçlandığını anlamak adına farklı analiz yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışma AB'nin resmî belgelerini inceleyerek içerik analizi aracılığıyla hukukun üstünlüğüne yönelik belirlenen kodlar temelinde zaman içerisindeki değişimi karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir. Çalışmada Avrupalaşıma, Komisyon'un resmî belgelerindeki AB norm ve değerlerine uyumu teşvik eden, ilerlemenin vurgulandığı söylemler üzerinden tanımlanmıştır. Avrupalaşımadan uzaklaşma ise Komisyon'un

söylemlerinin teşvik edici dilden eleştirel ve yaptırıma odaklanan bir tona geçmesi, ihlallerin vurgulanması ve hukukun üstünlüğüne ilişkin kriz söylemlerinin öne çıkması olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle iki kavram arasındaki dönüşüm hem niceliksel hem de niteliksel olarak izlenebilir kılınmış, söylemlerdeki kavramlar ve vurgu analizde belirleyici olarak dikkate alınmıştır.

Polonya'nın Avrupalılaşması Üzerine

Polonya'nın Avrupalılaşma süreci, Soğuk Savaş sonrasında ivme kazanan ve AB'ye üyelik temelinde şekillenen bir süreçtir. 1994 yılında Polonya, AB'ye üye olmak için başvuruda bulunmuş, 2004 yılında AB tarihinin en büyük genişleme dalgasında Birliğe dâhil olmayı başarmıştır. Bu genişleme dalgasında Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, 1993 yılında belirlenen Kopenhag Kriterlerini benimsemiş ve böylelikle önemli bir demokratikleşme sürecinden geçmişlerdir.

AB üyeliği için başvurma sürecinden önce Polonya'da 1997 Anayasası ile yürütme organının güçlendirilmesine yönelik atılan adımlar önemlidir. Bu noktada Cumhurbaşkanının yetkilerinde sınırlamalara gidilmiş ve hükümet ile birlikte adım atması sağlanmıştır. Zuba (2021), Polonya'nın Avrupalılaşma konusunda örnek bir ülke iken, özellikle son dönemde bu konunun tersine dönüştüğünü irdelemektedir. 30 yıllık süreci üç dönem hâlinde inceleyen Zuba, 1990-1997 arasındaki dönemi Polonya'nın özellikle güvenlik ve ekonomik hedefleri doğrultusunda gördüğünden bahsederken, 1998-2004 yılları arasını ise AB değerlerinin kabul edildiği ve ülkedeki demokratik dönüşümlerin yoğun şekilde gözlemlenebileceği bir dönem olarak tanımlamıştır. Ancak 2005 ve sonrası dönem olarak ayrılan üçüncü dönemde ise Polonya, özellikle 2015 yılından itibaren PiS'in (Hukuk ve Adalet Partisi) iktidara gelmesi ile Avrupalılaşmadan uzaklaşan bir ülkeye dönüşmüştür.

2017 yılında Avrupa Komisyonu, Polonya'ya karşı üye bir ülkenin Konsey'de oy hakkını kaybedebilmesi süreci ile sonuçlanabilecek olan 7. Madde yaptırım prosedürünü başlatmıştır. Hukukun üstünlüğüne yönelik ihlallerin fazlaştığı bu dönemde Polonya, ciddi yaptırım tehditleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda Avrupalılaşmanın her zaman doğrusal ve tek yönlü bir süreç olmadığı, Avrupalılaşmaya dair uzaklaşma eğilimlerinin üye ülkelerde de mümkün olabileceği tartışmaları doğmaktadır. Bu noktada, Avrupalılaşma çalışmalarının zamanla "Avrupalılaşmadan uzaklaşma" kavramı üzerinde eğildiği görülmektedir (Tsuladze vd., 2024, s. 298). Ancak bu tartışmaların üye ülkeler temelinde yoğunlaşmadığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışma, Polonya'daki Avrupalılaşmanın katılım öncesi ve katılım sonrası sürecini Komisyon belgeleri üzerinden değerlendirerek, Polonya'nın Avrupalılaşma sürecine karşılaştırmalı dönemler temelinde bakmaktadır.

Yöntem

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan hem nicel hem de nitel araştırmalara olanak sağlayan bir teknik olup, "yazdıklarının ve söylediklerinin sayısallaştırılması" şeklinde de tanımlanmaktadır (Alanka, 2024, s. 69). Bu noktada bilgisayar programları da kodlu analizler üretmek için yardımcı olmaktadır. Bilgisayar destekli içerik analizlerinde, sayısal verilerin görselleştirilebilmesi ve istatistiksel bilgilere erişilebilmesi gibi olanaklar mevcuttur (Aune, 2022, s. 16).

Bu çalışmada içerik analizi, Polonya'daki Avrupalılaşma sürecinin katılım öncesi ve katılım sonrası süreçte, hukukun üstünlüğü temelinde geçirdiği değişimi AB perspektifinde incelemek amacıyla kullanılmıştır. İlk belge grubunu İlerleme Raporları oluşturmaktadır. İlerleme Raporlarının seçilme nedeni, bu raporların AB'ye aday ülkelerin koşulluluk mekanizması temelinde ilerlemelerinin değerlendirildiği belgeler olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci belge grubunu ise 2020 yılından bu yana üye ülkelerin hukukun üstünlüğüne yönelik dönüşümlerini inceleyen Hukukun Üstünlüğü Raporları oluşturmaktadır. Bu bağlamda 1998-2003 yılları arasında altı adet Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu ile 2020-2025 yılları arasında yayımlanan altı adet Hukukun Üstünlüğü Raporu için içerik analizi gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi için bu aralıkların seçilmesinin belirli nedenleri vardır. 1998-2003 yılları Polonya'nın katılım öncesi adaylık sürecini kapsamaktadır. Seçilen ikinci aralık olan 2020-2025 yılları ise AB'nin üye ülkeler için her sene düzenli olarak hazırladığı Hukukun Üstünlüğü Raporlarının başlangıç yılı ile en son yayımlanan raporunu içermesi bakımından önemlidir. Bu noktada 2004-2019 yılları arasındaki dönemin analize dâhil edilmemesi bilinçli bir metodolojik tercihtir. Bu dönem, Polonya'nın AB üyeliğinin gerçekleşmesinden sonraki yılları kapsamakla birlikte, artık İlerleme Raporları Polonya için yayımlanmamakta, Hukukun Üstünlüğü Raporları ise henüz mevcut olmamaktadır. Nitekim 2020 yılından itibaren

yayımlanan Hukukun Üstünlüğü Raporları, üye ülkeler için standartlaştırılmış bir çerçeve sunmakla birlikte, diğer AB resmî belgeleri ile de karşılaştırmalı bir analiz yapmaya olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla 2004-2019 yılları arasındaki dönemin dâhil edilmesi, metodolojik olarak tutarsızlık yaratacak ve bulguların güvenilirliğini zayıflatacaktır. Diğer yandan çalışmanın teorik çerçevesi de bu tercih ile örtüşmektedir. Çalışma, Avrupalılaştırmanın “katılım öncesi koşulluluk süreci” ile “katılım sonrası dönüşüm süreci” arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla, katılım sonrası en önemli izleme araçlarından birisi olan Hukukun Üstünlüğü Raporlarının ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle 2004-2019 yılları arasındaki dönem, ayrı bir araştırma sorusu gerektiren farklı bir geçiş dönemi olup, çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Analizin ilk aşamasında hukukun üstünlüğü ile ilişkilendirilebilecek üç kod belirlenmiştir: Şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve yargı bağımsızlığı. Belirlenen bu kodlar, hukukun üstünlüğüne yönelik olarak AB literatürü temelinde öne çıkan kavramlardır. Şeffaflık AB’nin temel kriterlerinden birisi olarak tanımlanmaktadır (European Union, 2026). Aynı şekilde yargı bağımsızlığı hukukun üstünlüğüne dair temel bileşenlerden birisidir (European Parliament, 2024). Diğer yandan Hukukun Üstünlüğü Raporları, adalet sistemi, medya çoğulculuğu ve denge ve denetimle ilgili diğer kurumsal konular ile yolsuzlukla mücadele çerçevesini de içermektedir (De Schamp ve Stiegel, 2023, s. 2). Böylelikle yolsuzlukla mücadele, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında kapsamlı biçimde ele alınan bir konu olmaktadır.

İkinci aşamada, belirlenen belge türlerine AB’nin web sayfasından ulaşılmış ve İngilizce orijinal metinler üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Kodlama işlemi için MaxQDA analiz programı kullanılmıştır. Kodlama sürecine ilişkin şeffaflık noktasında belirtilmesi gereken bazı durumlar söz konusudur. Hukukun üstünlüğü temasına ilişkin üç kod doğrudan anahtar kelime olarak İngilizce orijinal metinler üzerinden “transparency”, “anti-corruption”, “judicial independence/independence of the judiciary” ifadeleri ile aratılmıştır. Kodlama birimi olarak cümleler esas olarak alınmış ve ilgili kodu içeren cümlelerin her biri kodlama birimi olarak kaydedilmiştir. Daha sonra ilgili kavramların geçtiği ifadeler ise bağlamları ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde söylemlerin zaman içerisindeki dönüşümünün analizi gerçekleştirilmiştir.

Belgelerde bu üç kodun geçtiği cümlelerin öncesi ve sonrası incelenmiş, MaxQDA analiz programı ile belirlenen kodların ilgili raporlarda tekrar etme sıklıklarına bakılmıştır. Bu sayede, adaylık süreci ile üyelik sonrası süreçte ilgili kodların görünürlüklerindeki artışlar veya azalışlar belirlenmiştir. İkinci aşamada ise bu kodlara ilişkin söylemlerin zaman içerisindeki dönüşümü incelenmiş, kullanılan dilin tonu da dikkate alınarak normatif vurgulara dikkat edilen bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. İlerleme Raporlarında Hukukun Üstünlüğüne Dair Kodların Sayısı

Kod	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Toplam
Şeffaflık	4	10	7	10	11	7	49
Yolsuzlukla müc.	5	4	7	5	6	11	38
Yargı bağımsızlığı	1	1	-	1	1	-	4

(Kaynak: Yazar tarafından, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporlarının MaxQDA analiz programı kullanılarak gerçekleştirdiği içerik analizine dayalı şekilde oluşturulmuştur.)

Tablo 1, İlerleme Raporlarında hukukun üstünlüğü ile ilişkilendirilen kodların raporlarda yıllara göre hangi sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Raporlarda şeffaflık koduna ilişkin cümlelerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Diğer yandan dikkat çeken bir başka unsur, İlerleme Raporlarında yıllar içerisinde bu kodlara ilişkin cümlelerin sayısında artış meydana gelmesidir. Şeffaflık ve yolsuzlukla mücadele İlerleme Raporlarında her yıl tekrarlanırken, yargı bağımsızlığına ilişkin kodlar ise oldukça sınırlıdır. Bu durum, adaylık öncesinde Polonya’nın, idari kapasite ve yönetim konularında AB tarafından daha dikkatle gözlemlendiğini ve yolsuzlukla mücadele ve şeffaflık gibi teknik sorunlara ağırlık verildiğini göstermektedir.

Hukukun Üstünlüğü Raporları ise 2020-2025 yılları arasında incelenmiştir. Toplam altı doküman üzerinden yapılan içerik analizinde, İlerleme Raporlarından farklı olarak niceliksel anlamda oldukça yoğun bir şekilde kodların varlığı mevcuttur.

Tablo 2. Hukukun Üstünlüğü Raporlarında Hukukun Üstünlüğüne Dair Kodların Sayısı

Kod	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Toplam
Yolsuzlukla müc.	10	36	40	35	44	32	197
Şeffaflık	12	12	18	15	20	11	88
Yargı bağımsızlığı	12	17	11	12	17	5	74

(Kaynak: Yazar tarafından, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporlarının MaxQDA analiz programı kullanılarak gerçekleştirdiği içerik analizine dayalı şekilde oluşturulmuştur.)

Tablo 2, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında hukukun üstünlüğü ile ilişkilendirilen kodların raporlarda yıllara göre hangi sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Bu raporlarda dikkat çeken ilk şey, üç koda ilişkin olarak cümlelerde meydana gelen önemli artıştır. İlerleme Raporlarında şeffaflık en fazla tekrarlanan kod iken, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında yolsuzlukla mücadele kodu ilk sıradadır. Diğer yandan yargı bağımsızlığına da İlerleme Raporları ile kıyaslandığında oldukça fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Hukukun Üstünlüğü Raporlarında bu kodları içeren cümlelerde 2024 yılında önemli bir artış görülmüştür. Bu yıl aynı zamanda tüm üç kodun da Hukukun Üstünlüğü Raporlarında en fazla tekrarlandığı yıldır.

Bu nicel bulgular değerlendirildiğinde, Hukukun Üstünlüğü Raporlarındaki artış, Komisyon’un katılım sonrasında döneminde hukukun üstünlüğüne yönelik olarak söyleminin daha yoğun şekilde üretildiğini göstermektedir. Bu durum, son yıllarda Polonya’da hukukun üstünlüğüne yönelik kırılganlığın, zamanla yapısal soruna dönüştüğünü de işaret etmektedir. Bununla birlikte, İlerleme Raporlarında şeffaflığın üç kod arasından birinci sırada iken, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında yolsuzlukla mücadelenin ilk sırada olması, AB’nin öncelik verdiği gündemin de dönüştüğünü göstermektedir. Adaylık sürecinde dikkat edilen teknik uyum, zamanla yerini daha yapısal sorunlara odaklanan, hesap verilebilirlik ve bağımsızlık konuları temelinde şekillenen bir noktaya evrildiğini göstermektedir.

Bulgular

Şeffaflık: Teknik Bir Sorundan Politik Meseleye

1998-2003 yılları arasında İlerleme Raporlarında şeffaflığa yapılan vurgunun zaman içerisindeki dönüşümü dikkat çekicidir. Bu dönemin ilk yıllarında yayımlanan İlerleme Raporlarında daha teknik ve idari bir sorun olarak ele alınan şeffaflık, zamanla yolsuzlukla mücadele ve yargı sistemlerinin işleyişi ile ilişkilendirilen bir noktaya evrilmiştir.

Erken dönem İlerleme Raporlarında, AB’nin Polonya’ya yönelik söylemlerinin teşvik edici ve yönlendirici bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Nitekim 1998 yılı İlerleme Raporunda şeffaflığın artırılması, bürokrasinin azaltılması ve iş ortamının iyileştirilmesi için gerekli adımlar önerilmektedir. Bu yaklaşım “vergileştirme sisteminin şeffaflığının ve uygulanmasının daha da artırılması ve piyasaya erişimi hâlâ engelleyen bürokrasinin azaltılması, iş ortamının iyileştirilmesine katkı sağlayacağı” ifadesinde de açıkça görülmektedir (European Commission, 1998, s. 20). 1998-1999 yıllarında yayımlanan İlerleme Raporlarında ise şeffaflığın yeterince yerleşmediğinin altı çizilerek idari eksikliklere vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu konuda bürokrasinin azaltılarak koordinasyonun artırılması, şeffaflığın güçlendirilmesi gibi idari koordinasyona dair önemli tavsiyeler raporlarda belirtilmektedir. Böylelikle bir yandan ilerlemeler kabul edilirken, diğer yandan da teşvik edici bir dil kullanılarak tavsiyelerde bulunulmakta ve “bakanlıklar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi ve karşılıklı şeffaflık ve uyumun artırılması” gerektiğinin altı çizilmektedir (European Commission, 1999, s. 71).

2000’lerin başı itibarıyla şeffaflık kavramının siyasi süreçlerle birlikte ele alındığı görülmektedir. Bu dönemde bürokratik engellerin azaltılması gibi teknik sorunlara vurgu ile ilişkilendirilen şeffaflık, adaylık sürecinin sonuna doğru yolsuzlukla mücadele, hesap verilebilirlik ve yargı sisteminin iyileştirilmesi gibi konularla ilişkilendirilmeye başlamıştır. Bu noktada yolsuzluğun gelişebileceği ortam yaratan faktörler “kötü yönetilen bürokrasi, yetersiz kontroller, şeffaflık eksikliği ve genel olarak hesap verebilirlik eksikliği” olarak tanımlanmaktadır (European Commission, 2000, s. 18). Böylelikle zamanla şeffaflık teknik bir sorun olmanın ötesine geçmeye başlamıştır. Bu noktada şeffaflık eksikliği, yolsuzluğun değerlendirilmesini de sorunlu hâle getiren bir problem olarak tanımlanmaktadır (European Commission, 2021, s. 20). Bununla birlikte şeffaflığın ulaşım, sanayi ve sağlık sektörü gibi pek çok alanla da ilişkilendirilmeye başlandığı görülmektedir.

Adaylık sürecinin sonuna doğru yayımlanan İlerleme Raporlarında ise diğer yıllara göre nispeten ilerlemelerin kabul edildiği ve eksiklerin ise vurgulandığı görülmektedir. Özellikle 2002-2003 yıllarında yayımlanan İlerleme Raporlarında, yargı disiplin süreçlerinde şeffaflığın arttığı, somut olarak ilerlemelerin kabul edildiği ve reformlara dikkat çeken bir yaklaşım mevcuttur. Ancak bu dönemde özellikle hükümete karar alma süreçlerindeki şeffaflık eksikliği eleştirilmeye devam etmektedir (European Commission, 2002, s. 40). Bu dönemde yayımlanan İlerleme Raporları şeffaflığın idari ve teknik bir mesele olmasının ötesinde, siyasi süreçler ile de ilişkilendirilmektedir. Bu dönemde şeffaflık kavramının farklı politika alanlarını içerecek şekilde genişlediği görülmektedir. Bu durum şu şekilde ifade edilmektedir:

“Yargı sisteminin verimliliğini ve şeffaflığını artırmak için, özellikle hukuki yardım sisteminin daha da geliştirilmesi ve organize edilmesi konularına özel önem verilerek, hâlâ çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.” (European Commission, 2003, s. 62)

Bu bağlamda 1998-2003 dönemi değerlendirildiğinde, şeffaflığın ilk aşamada teknik bir sorun olarak ele alındığı, ancak zamanla yolsuzlukla mücadele, hükümet kararları ve yargı sisteminin verimliliği gibi konularla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu noktada şeffaflık kavramının zamanla daha geniş bir çerçeveden ele alındığı görülmektedir. Diğer yandan, AB’nin şeffaflık söyleminin zamanla teşvik edici yaklaşımdan, zamanla eleştirel bir noktaya evrildiği görülmektedir. Bu bağlamda 1998-2003 yılları arasındaki İlerleme Raporlarında şeffaflık, teknik düzeyde reform önerilerini içeren ve uygulama noktasında eksikliklere dikkat çekilen bir noktadan ele alınmaktadır.

Hukukun Üstünlüğü Raporları incelendiğinde ise şeffaflık konusunun 2020 sonrası dönemde süreklilik taşıdığı ve yolsuzlukla mücadele kapsamında da ele alındığı görülmektedir. Katılım sonrası dönemde şeffaflığın sağlanması noktasında pek çok alanda yasal düzenleme yapılmış olup, zamanla kapsamı genişlemiştir. Bu noktada Kamu Hayatının Şeffaflığı Yasası oldukça önemlidir. Ancak bu dönemde şeffaflığa dair en temel problemlerden birisi mevcut yasaların uygulanması noktasındaki sorunlardır (European Commission, 2021, s. 16). Diğer yandan medya alanında şeffaflığın oldukça kırılgan olduğunun altı çizilmektedir. Medya çoğulculuğu konusunda ise yüksek derecede risk bildirilmiştir (European Commission, 2021, s. 22).

2022-2025 arası dönemde ise şeffaflığa ilişkin yasal düzenlemelerin artırıldığı, ancak sorunların çözülemediği görülmektedir. Yapılan yasal düzenlemelere rağmen, seçim kampanyalarıyla ilgili endişeler ortaya çıkmıştır (European Commission, 2022, s. 18). Medya bağımsızlığı ile ilgili şüphelerin devam ettiği bu dönemde, yasama sürecinin şeffaflığının yetersizliği konusunda da endişeler mevcuttur (European Commission, 2022, s. 21). Özellikle 2024 yılında medya düzenleyicisinin bağımsızlığı ve etkinliğine ilişkin risklerin “yüksek” seviyede olması, şeffaflık sorununun AB’de teknik bir sorundan öteye geçerek, yapısal bir soruna dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönemlerde yapılan yasal düzenlemeler ise bu yapısal sorunu çözmede başarılı olamamaktadır. 2025 yılında ise şeffaflık alanında bazı gelişmelerden bahsetmek mümkündür. Örneğin medya sahipliğinin şeffaflığı noktasında riskin düşmesi, kısmi bir iyileşmeye işaret ederken, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın (AGİT)/ Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR) ile iş birliğine yönelik adımların atılması, yapısal sorunları çözmek adına denetim aktörleri ile temas edilmesi bakımından önemlidir.

Tüm bu süreç değerlendirildiğinde şeffaflığın katılım öncesi teknik bir problem hâlinde çıkarak, zamanla yapısal bir sorun hâline gelen dönüşümünü göstermektedir. Bu dönüşüm, Polonya’nın 2015 yılı sonrasında iktidarda olan PiS hükümetinin hukukun üstünlüğüne yönelik olarak izlediği politika neticesinde daha görülür hâle gelmiştir. Bu noktada AB normları ile ulusal politikaların uyumsuz hâle geldiği ve bu uyumsuzluğun derinleştiği görülmektedir. Özellikle katılım öncesi süreçte AB’nin koşulluluk mekanizması daha teşvik edici bir etki yaratırken, katılım sonrası süreçte ise ulusal siyasi aktörlerin AB kriterlerinden daha özgür şekilde hareket ettiği görülmektedir. Yasal düzenlemeler yapılmasına rağmen, bu alandaki yapısal risklerin devam etmesi, normların adaptasyonu ile içselleştirilmesinin birbirlerinden farklı süreçler olduğunu göstermektedir.

Derinleşen bir Sorun Olarak Yolsuzlukla Mücadele

İlerleme Raporları (1998-2003) ve Hukukun Üstünlüğü Raporları (2020-2025) karşılaştırıldığında, yolsuzlukla mücadeleye ilişkin olarak AB söylemlerinde önemli bir dönüşümün yaşandığı görülmektedir. 1998-2003 yılları arasında yayımlanan İlerleme Raporlarında yolsuzlukla mücadele, şeffaflıktan sonra en sık vurgulanan kodlardan biri olarak öne çıkmaktadır. İlk dönem İlerleme Raporlarında yolsuzlukla mücadele önemli bir sorun olarak tanımlanırken, bu alandaki

ilerlemelerin yetersiz olduğundan bahsedilmektedir. Bu bağlamda güçlü bir yolsuzlukla mücadele politikasının geliştirilmesi için yasal ve kurumsal araçların geliştirilmesi vurgulanmaktadır (European Commission, 1998, s. 11). Bu dönemde, bütüncül bir yolsuzlukla mücadele noktasında “strateji eksikliği” üzerinde ise ayrıca durulmaktadır.

2000-2003 yılları arasında yayımlanan İlerleme Raporlarına bakıldığında ise yolsuzlukla mücadele alanında Polonya’nın belirli derecede ilerleme kaydettiği kabul edilmekle birlikte atılan adımların olumlu şekilde değerlendirildiği görülmektedir:

“Yolsuzluk ve sahtekarlıkla mücadele programının uygulanmasında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. [...] Yolsuzlukla mücadeleye daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.” (European Commission, 2001, s. 110).

Bu noktada reformların başladığı ve kurumsal anlamda da ilerlemelerin mevcut olduğuna dikkat çekilmektedir. Ancak bu ilerlemelerin “sınırlı” olarak tanımlanması, reformların henüz istenilen düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir (European Commission, 2000, s. 92; European Commission, 2003, s. 16). Bunun yanı sıra, yolsuzluk “ciddi bir endişe kaynağı” olarak tanımlanmaktadır (European Commission, 2002, s. 139). Ayrıca yolsuzluğun arttığına yönelik algının fazla olması ve bu yöndeki davaların sayısındaki artış da İlerleme Raporlarında eleştirilmektedir. Son dönemlerde yargıdaki yolsuzluk iddiaları, yolsuzlukla mücadelenin farklı alanları da etkileyen bir sorun hâline gelmesinden kaynaklanan endişeyi de beraberinde getirmektedir. Bu noktada İlerleme Raporlarında şeffaflık ve yolsuzlukla mücadelenin birlikte götürülmesi gerektiği ve birbirlerini besleyen süreçler olduğunun altı çizilmektedir.

Hukukun Üstünlüğü Raporlarında ise yolsuzlukla mücadele söyleminin, İlerleme Raporlarına kıyasla farklı bir çerçevede ele alındığı görülmektedir. İlerleme Raporlarında bahsedilen sorunların Hukukun Üstünlüğü Raporlarında zamanla derinleşen bir sorun olarak ele alındığı görülmektedir. 2020-2021 yıllarındaki Hukukun Üstünlüğü Raporları, yolsuzlukla mücadele noktasında kurumsal çerçevenin varlığının ve yerleştiğinin kabul edildiği dönemlerdir (European Commission, 2020, s. 10; European Commission, 2021, s. 15). Bu durum, katılım öncesi dönemde vurgulanan kurumsal eksiklik sorununun ciddi oranda çözüldüğünü göstermektedir. Ancak yolsuzlukla mücadele noktasındaki endişeler, bu dönemde “kurumsal bağımsızlıklar” noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu noktada başsavcının denetim yetkilerinin artırılmasının, yolsuzlukla mücadelenin objektifliğini tehlikeye düşürdüğüne yönelik söylemler dikkat çekmektedir (European Commission, 2021, s. 18). Bu sorun ilerleyen dönemdeki raporlarda da bir tehlike olarak ele alınarak, yolsuzlukla mücadelede objektiflik ve kurumsal bağımsızlık noktasında sorunların varlığına dikkat çekilmektedir:

“Yüksek düzeydeki yolsuzlukla mücadeledeki etkinliğe ilişkin riskler devam etmektedir; bunlar arasında hukukun seçici uygulanması tehdidi ve siyasi amaçlarla yolsuzluk davalarına farklı muamele edilmesinden kaynaklanan cezasızlık durumu yer almaktadır.” (European Commission, 2022, s. 1)

“Yolsuzluğu soruşturmak ve kovuşturmakla görevli yolsuzlukla mücadele kurumlarının kurumsal bağımsızlığı bir sorun olmaya devam etmektedir.” (European Commission, 2023, s. 17)

Bu noktada yolsuzluk davalarına ilişkin farklı muamele, yolsuzluğun siyasi amaçlar için kullanılma tehlikesini de doğurmaktadır. Özellikle yolsuzlukla mücadele eden kurumların bağımsızlığına yönelik tehditlerin bu çabayı zayıflattığının altı çizilmektedir. Diğer yandan yolsuzlukla mücadele için bir eylem planının olmaması ve politika eksikliği de eleştiri konusu hâline gelmiştir (European Commission, 2023, s. 15). 2024-2025 yılı Hukukun Üstünlüğü Raporlarında ise bu kısmi iyileştirmelerin yapıldığı, ilerlemelerin ve planlamaların görüldüğü ancak bütüncül bir yaklaşımın olmadığından bahsedilmektedir.

Yolsuzlukla mücadele hem katılım öncesi hem de katılım sonrasında önemli bir sorun olarak işaret edilmiştir. Katılım öncesinde “kurumsal eksiklikler”, katılım sonrası süreçte “kurumsal bağımsızlık” noktasındaki endişeye dönüşmüştür. Bu noktada katılım öncesinde teşvik edici olan Komisyon söylemi, katılım sonrasında ise tespit edici ve eleştirel bir söyleme dönüşmüştür.

Polonya’da yapılan yasal düzenlemelere rağmen yaşanan kurumsal bağımsızlık sorunları, kurumların bir denetim organı olmaktan ziyade, siyasileşen yapılara dönüşme potansiyeli olduğunu da göstermektedir. Bu noktada koşulluluk, Avrupalılaştırmanın gerçekleşmesi için önemli bir itici güç olsa da, pek çok engel ile karşı karşıya kalmaktadır. Son yıllarda yayımlanan Hukukun Üstünlüğü Raporları bu durumun siyasi amaçlarla da kullanılma riskinden bahseder ve bu da hukukun üstünlüğüne yönelik olarak önemli bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu noktada kurumların varlığı devam etse de

geçirdikleri dönüşümler, koşulluluğun Avrupalılaşmayı başlatabilen ancak Avrupalılaşmanın devamlılığını garanti edemeyen bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

Hukukun Üstünlüğü Krizi: Yargı Bağımsızlığı

AB'nin İlerleme Raporları incelendiğinde yargı bağımsızlığının diğer seçilen iki koda kıyasla oldukça sınırlı şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu dönemdeki yayımlanan raporlar, doğrudan bir yargı bağımsızlığı vurgusu yapmamakla birlikte, daha ağırlıklı olarak hukuki düzenlemelere odaklanmaktadır. Yargı disiplin süreçlerinde şeffaflık arttığından bahsedilmektedir (European Commission, 2002, s. 26). Bu dönemde yargı bağımsızlığına saygı duyulduğu ifade edilmektedir (European Commission, 1999, s. 14). Diğer yandan ise yolsuzluğa ilişkin sorunların yargı bağımsızlığına yönelik tehdit oluşturduğuna dikkat çekilmektedir (European Commission, 2001, s. 20).

Bu çerçevede, 1998-2003 döneminde, yargı bağımsızlığına ilişkin söylemlerin hem niceliksel hem de kapsam anlamında oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, AB'nin bu süreçte odağını şeffaflık ve yolsuzlukla mücadele gibi alanlara kaydırıldığını ve AB'nin Polonya'nın katılım sürecinde yönetim sorunlarına eğildiğini göstermektedir.

Buna karşılık, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında ise durum oldukça farklılaşmaktadır. Yargı bağımsızlığına ilişkin söylemin Hukukun Üstünlüğü Raporlarında, İlerleme Raporlarına kıyasla oldukça yoğun şekilde ele alındığı, kapsam bakımından ise derinleştiği görülmektedir. Bu noktada 2017 yılında Komisyon tarafından başlatılan sürecin altı çizilerek yargı bağımsızlığı olmak üzere hukukun üstünlüğü konusunda ciddi endişelerin varlığından bahsedilmektedir. Bu endişelerin toplum düzeyinde yansımaları da görülmektedir. Bu noktada yargı işleyişinin de ciddi eksikliklerine vurgu yapılmaktadır (European Commission, 2020, s. 1). Yargı bağımsızlığını güvence altına alan mekanizmaların yetersiz olduğuna dikkat çekilmektedir. Nitekim, AB Adalet Divanı tarafından 2019 ve 2020 yıllarında alınan kararlar da bunu doğrulamaktadır (European Commission, 2020, s. 2).

2021 yılında ise yargı bağımsızlığına ilişkin söylemin oldukça sertleştiği görülmektedir. Bu noktada yargı bağımsızlığına ilişkin sorunlar yalnızca Polonya için değil, AB hukuk düzeni için de bir tehlike olarak görülmektedir. Üstelik yargı sistemindeki “bağımsızlığı garanti edilemeyen organlar” ve “bağımsızlıklarından endişe edilen hakimler” yargı bağımsızlığına yönelik ciddi tehdit oluşturmaktadır (European Commission, 2021, s. 4). Polonya hükümetinin yargı bağımsızlığına yönelik geldiği nokta ise “AB hukukuna karşı bir meydan okuma” olarak değerlendirilmektedir (European Commission, 2021, s. 3). Bu noktada 2021 yılında Komisyon, Polonya'nın 2019 yılı yargı kanununa karşı endişelerinden ötürü Polonya'yı Adalet Divanı'na sevk etmeye karar vermiştir.

2023 yılı ise, Polonya'nın yargı bağımsızlığına yönelik reformlarını gerçekleştirmeye çalıştığı bir dönemdir. Özellikle disiplin rejiminde yapılan değişiklikler ile yargı bağımsızlığını sağlamlaştırmaya yönelik adımlar atılsa da raporlarda Ulusal Yargı Konseyi'nin bağımsızlığıyla ilgili ciddi endişelerin altı çizilmektedir. Diğer yandan ülkede Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülmeyi bekleyen davaların çokluğu ve mahkeme kararlarının uygulanmasına yönelik olarak da endişeler ise bu dönemde devam etmiştir.

2024-2025 yılları ise yargı bağımsızlığı noktasında Polonya'nın önemli adımlar attığı ve kısmi yumuşamanın gözlemlendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde Hukukun Üstünlüğü Raporlarındaki söylemlerde de bir yumuşama görülmektedir. Özellikle bu dönemde Komisyon, hukukun üstünlüğüne yönelik ciddi bir ihlal durumunun olmadığına karar vermiştir (European Commission, 2024, s. 4). Bununla birlikte yapısal sorunların devam etmesine rağmen, Venedik Komisyonu ile yargı düzenine ilişkin danışma çabası önemli görülmektedir (European Commission, 2025, s. 3). Ancak Ulusal Yargı Konseyi'nin bağımsızlığının sağlanamaması bu alandaki iyileşmenin henüz kırılgan yapıda olduğunu ve yargı bağımsızlığının ülkede yerleşemediğini göstermektedir. Yargı bağımsızlığı alanındaki bu sürecin boyutlarına bakıldığında, gözlemlenen dinamiklerin Avrupalılaşma teorisi açısından anlamlı olduğu görülmektedir. Katılım öncesinde yargı bağımsızlığına neredeyse hiç yer verilmemesi, Komisyon'un idari ve teknik uyuma odaklanması olarak değerlendirilirken, üyelik sonrasında bunun bir hukukun üstünlüğü krizine dönüşmesi ise, koşulluluk araçlarının üye ülkelerde etkinliğini sorgulatmaktadır. Bu, Avrupalılaşmanın yalnızca Birliğin normatif baskıları ile şekillenmediğini göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç

Bu çalışma Polonya örneğinde katılım öncesi ve sonrası dönemlerde hukukun üstünlüğüne ilişkin dönüşümü, AB resmi belgeleri üzerinden incelemiştir. Bu noktada İlerleme Raporları (1998-2003) ve Hukukun Üstünlüğü Raporları (2020-2025) karşılaştırmalı şekilde analiz edilmiş, AB'nin hukukun üstünlüğü ile ilişkilendirilen şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve yargı bağımsızlığı temelindeki söylemlerinin hem niceliksel hem de niteliksel anlamda dönüşüm geçirdiği görülmüştür.

Katılım öncesi süreçte şeffaflık teknik ve dar bir çerçevede ele alınmıştır. Ancak adaylık sürecinin son zamanlarında, yargı sistemi ve yolsuzlukla mücadele ile ilişkilendirilen bir konu olarak alanını genişlettiği görülmüştür. Bu dönemde Komisyon tarafından teşvik edici ve yönlendirici bir dil kullanılan şeffaflık konusu, katılım sonrası süreçte ise önemli bir dönüşüm yaşamıştır. 2020-2025 arası dönemde şeffaflık konusu medya bağımsızlığı, seçim kampanyalarının şeffaflığının sağlanması gibi alanlara yayılan bir konu olurken, Hukukun Üstünlüğü Raporlarında şeffaflığın sağlanmasına dair ciddi endişeler görülmektedir.

Yolsuzlukla mücadele konusu hem katılım öncesi hem de katılım sonrası süreçte AB tarafından önemli bir sorun olarak ele alınmıştır. Yolsuzluk, katılım öncesi süreçte ciddi bir endişe kaynağı olarak tanımlanmış, katılım sonrası süreçte ise kurumsal bağımsızlıkları etkileyebilecek ve yargı bağımsızlığına tehdit oluşturabilecek bir tehlike hâline geldiği belirtilmiştir. Yolsuzlukla mücadele konusunda dikkat çeken bir başka bulgu ise şeffaflık ve yolsuzlukla mücadelenin zamanla raporlarda birlikte ele alınan konular hâline gelmesidir.

Yargı bağımsızlığının korunmasına ilişkin söylemlerin yolsuzluk ve şeffaflık konularından oldukça derin bir dönüşüm yaşadığı görülmektedir. Katılım öncesi süreçte oldukça sınırlı şekilde ele alınan yargı bağımsızlığı, katılım sonrası süreçte ise belirgin bir dönüşüm geçirmiştir. 2020-2025 arası dönemde hukukun üstünlüğüne yönelik tartışmaların merkezinde yer alan yargı bağımsızlığı, AB hukuk sistemi için bir kriz hâline gelerek, özellikle 2020-2022 arasında AB tarafından oldukça sert söylemlerle ele alınan bir problem olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışma, Polonya'nın hukukun üstünlüğüne yönelik dönüşümünü inceleyen ve ülkede hukukun üstünlüğüne yönelik ihlallerin olduğunu savunan çalışmalar ile örtüşmektedir (Bień-Kacala, 2021; Bogojevic ve Groussot, 2023; Pech vd., 2021). Bununla birlikte çalışma Polonya örneğinde Avrupalılaşmanın doğrusal bir ilerleme şeklinde olmadığını, teknik sorunların zamanla hukukun üstünlüğü krizine evrildiği göstermektedir. Bu durum literatürde "Avrupalılaşmadan uzaklaşma" (de-Europeanization) kavramı ile de örtüşmektedir. Komisyon raporları üzerinden yapılan analiz sonucunda, katılım öncesinde teşvik edici ve yol gösterici söylemler, katılım sonrası dönemde yerini eleştirel bir söyleme bırakmıştır.

Diğer yandan Polonya'nın 2020-2022 yılları arasında yargı bağımsızlığına ilişkin olarak 2023 yılı sonrasında iyileştirmeler yapması, Avrupalılaşmanın dinamik yapısını da ayrıca göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Avrupalılaşmanın doğrusal bir süreç olmayıp, aksine üyelik sonrası Avrupalılaşmadan uzaklaşma şeklinde de gözlemlenebileceğini ve koşulluluğun etkisinin sınırlı olduğunu ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır.

Tüm bu yönleriyle çalışma, Avrupalılaşma literatürüne hukukun üstünlüğüne ilişkin bir içerik analizi gerçekleştirmesi ve söylemlerdeki değişimi incelemesi bakımından bir katkı sağlamayı amaçlamış ve Polonya'daki hukukun üstünlüğüne yönelik tartışmalara Komisyon raporları üzerinden katılmıştır.

Çalışmanın teorik katkısı şu üç noktada somutlaştırılabilir. İlk olarak çalışma, Avrupalılaşma literatüründe katılım öncesi sürece odaklanan perspektiften farklı olarak, Avrupalılaşmanın karmaşık dinamiklerini üyelik öncesi ve sonrası dönemleri ele alarak kurumsal perspektiften değerlendirmektedir. İkinci olarak çalışma, Komisyon söylemlerini hem nicel (kod frekansları) hem de nitel boyutları (söylemlerin oluşturulması) ile ele alması bakımından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Diğer yandan çalışma, Avrupalılaşmanın tek yönlü ve doğrusal bir süreç olmadığı iddiası üzerinden söylem temelli bulgular ile Avrupalılaşma literatürüne katkı sunmaktadır. İçerik analizi ile söylemsel değişimlerin birlikte ele alınması ve nicel kodlama ile nitel yorum birlikte kullanılması, Avrupalılaşma sürecinin Polonya temelinde daha bütüncül şekilde analiz edilmesini sağlamaktadır. Polonya örneğinde AB üyeliği, dış normatif baskının her zaman doğrusal ve güçlü dönüşümlere yol açmayacağını göstermektedir. Diğer yandan İlerleme Raporları her ne kadar koşulluluk sürecinde bir dönüşüm baskısı yaratsa da, Hukukun Üstünlüğü Raporları bu baskıyı oluşturma ve normatif dönüşüm yaratma noktasında sınırlı kalmaktadır. Bu noktada AB'nin üyelik sonrasında izleme araçlarını geliştirmesi gerekmektedir. Özellikle hukukun

üstünlüğü alanında oluşturulacak bağlayıcı mekanizmalar, Avrupalılaştırmanın üye ülkelerdeki etkisinin devamlılığı için önemli bir ihtiyaçtır.

Çalışmada iki sınırlılığa dikkat çekmekte fayda vardır. Çalışma, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan İlerleme Raporları ile Hukukun Üstünlüğü Raporları ile sınırlı olup, belirli bir döneme odaklanmaktadır. Bu durum, AB'nin diğer organlarının söylemlerini kapsam dışında bırakmakta ve Komisyon tarafından üretilen söylemlere odaklanmaktadır. Bulgular bu noktada bu belgeler üzerinden yapılan analiz ile sınırlıdır. Diğer yandan çalışma bir söylem analizi gerçekleştirilmemektedir. İçerik analizini desteklemesi amacıyla söylemler incelenmiş, raporlarda belirlenen kodlara ilişkin anlamların analiz edilmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte analiz, hukukun üstünlüğü ile literatürde hukukun üstünlüğü ile ilişkilendirilen üç kod ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle hukukun üstünlüğüne yönelik diğer konular çalışmada ele alınmamaktadır. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise kodlayıcılar arası güvenilirlik testinin uygulanmamış olmasıdır. Çalışmada kodlama tek bir araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Gelecek araştırmalar açısından değerlendirildiğinde çalışmanın, farklı AB resmî belgelerinin ele alındığı ve farklı ülkelerin dâhil edildiği analizlerle geliştirilmesi mümkündür. İlerleme Raporları ile Hukukun Üstünlüğü Raporlarında her aday veya üye ülkedeki dönüşümün benzer şekilde ele alınıp alınmadığı; AB kurumlarının bu süreçteki söylemlerindeki değişimin Avrupalılaştırmadan uzaklaşma olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği gibi pek çok konu, bu alandaki önemli araştırma gündemlerini oluşturma potansiyeli taşımaktadır.

Yazar Katkıları: Çalışmanın tüm süreçleri tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın araştırma, veri analizi veya yazım sürecinde herhangi bir yapay zekâ aracı veya yapay zekâ destekli teknoloji kullanmadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Etik kurul onayı gerekmemektedir.

Kaynakça

- Alanka, D. (2024). Nitel bir araştırma yöntemi olarak içerik analizi: Teorik bir çerçeve. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(1), 64-84. <https://izlik.org/JA92LL24LY>
- Aune, A. (2022). Deconstructing the European Commission's discourse on Serbia's accession process: A critical discourse analysis on the annual progress reports from 2010 to 2021. *Journal for Legal, Political and Social Theory and Philosophy*, 6(2), 5-36.
- Aydın-Düzgüt, S. (2011). Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine postyapısalcı yaklaşım: Almanya örneğinde dış politika ve söylem analizi. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 8(29), 49-70. <http://www.jstor.org/stable/43926173>
- Aydın-Düzgüt, S., & Kaliber, A. (2016). Encounters with Europe in an era of domestic and international turmoil: Is Turkey a de-Europeanising candidate country? *South European Society and Politics*, 21 (1), 1-14.
- Bień-Kacała, A. (2021). Legislation in illiberal Poland. *The Theory and Practice of Legislation*, 9(3), 276-294. <https://doi.org/10.1080/20508840.2021.1942364>
- Bogojevic, S., & Groussot, X. (2023). Illiberal democracy and rule by law from an EU perspective. A. Rosas, J. Raitio, & P. Pohjankoski (Ed.), *The rule of law's anatomy in the EU: Foundations and protections* (ss. 45-58) içinde. Bloomsbury Publishing.
- Copeland, P. (2016). Europeanization and de-Europeanization in UK employment policy: Changing governments and shifting agendas. *Public Administration*, 94(4), 1124-1139. <https://doi.org/10.1111/padm.12283>
- De Schamp, K., & Stiegel, U. (2023). The impact of the European Commission's rule of law report in monitoring the prevention and fight against corruption. *eucrim – European Law Forum*, 18(4), 345-349. <https://doi.org/10.30709/eucrim-2023-037>
- European Commission. (1998). *Poland Progress Report 1998*. Brussel: European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/ed3385f7-794a-4c09-8850-2a60479ad3d1_en?filename=poland_en.pdf
- European Commission. (1999). *Poland Progress Report 1999*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/51b71a9e-6a38-42df-b05a-c8787a59334e_en?filename=poland_en.pdf
- European Commission. (2000). *Poland Progress Report 2000*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/ade549ef-3078-4e2b-a477-dcffe2ee4c3e_en?filename=pl_en.pdf
- European Commission. (2001). *Poland Progress Report 2001*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6cce6c42-a439-40b9-84d5-e1cf56e8e7a8_en?filename=pl_en.pdf
- European Commission. (2002). *Poland Progress Report 2002*. European Commission. <https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/empl/20021021/02-1408EN.pdf>
- European Commission. (2003). *Poland Progress Report 2003*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/fe2e05b3-5c87-477b-aece-2adf2ea44222_en?filename=cmr_pl_final_en.pdf
- European Commission. (2020). *2020 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0320>
- European Commission. (2021). *2021 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0722>
- European Commission. (2022). *2022 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0521>

- European Commission. (2023). *2023 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. https://commission.europa.eu/document/download/b576c76e-0755-4690-9266-7895c4294433_en?filename=48_1_52627_coun_chap_poland_en.pdf
- European Commission. (2024). *2024 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. https://commission.europa.eu/document/download/9c081f05-688d-4960-b3bc-ea4fc3b2bafb_en?filename=48_1_58078_coun_chap_poland_en.pdf
- European Commission. (2025). *2025 Rule of Law Report - Country Chapter Poland*. https://commission.europa.eu/document/download/bac7fb6c-b5f2-4593-b62a-b9a4b87269e4_en?filename=2025%20Rule%20of%20Law%20Report%20-%20Country%20Chapter%20Poland.pdf
- European Union. (2026). *Access to Information*. Erişim: 10 Mart 2026 https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/access-information_en
- European Parliament. (2024). *Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights*. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)762305](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)762305)
- Gava, R., Sciarini, P., & Varone, F. (2014). Twenty years after the EEA vote: The Europeanization of Swiss policy-making. *Swiss Political Science Review*, 20(2), 197-207. <https://doi.org/10.1111/spsr.12097>
- Gaweda, B. (2021). Europeanization, democratization, and backsliding: Trajectories and framings of gender equality institutions in Poland. *Social Politics*, 28(3), 629-655.
- Jasiecki, K. (2008). The Europeanization of Polish democracy. *Polish Sociological Review*, 164(4), 359-382. <http://www.jstor.org/stable/41275076>
- Jenny, M., & Müller, W. C. (2010). From the Europeanization of lawmaking to the Europeanization of national legal orders: The case of Austria. *Public Administration*, 88(1), 36-56.
- Ladrech, R. (1994). Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 32(1), 69-88. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1994.tb00485.x>
- Müller, P., Pomorska, K., & Tonra, B. (2021). The domestic challenge to EU foreign policy-making: From Europeanisation to de-Europeanisation? *Journal of European Integration*, 43(5), 519-534. <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1927015>
- Pech, L., Wachowiec, P., & Mazur, D. (2021). Poland's rule of law breakdown: A five-year assessment of EU's (In)Action. *Hague journal on the rule of law : HJRL*, 13(1), 1-43. <https://doi.org/10.1007/s40803-021-00151-9>
- Pérez-Escoda, A., Boulos, S., Establés, M., & García-Carretero, L. (2023). Polarization in media discourses on Europeanization in Spain. *Politics and Governance*, 11(2), 221-234. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i2.6419>
- Radaelli, C. M. (2000). Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers (EIoP)*, European Community Studies Association Austria (ECSA-A), vol. 4, July.
- Radaelli, C. M. (2012). Europeanization: The challenge of establishing causality. In T. Exadaktylos & C. M. Radaelli (Eds.), *Research design in European studies: Establishing causality in Europeanization* (pp. 1-16). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137005090_1
- Raunio, T., & Wiberg, M. (2010). How to measure the Europeanisation of a national legislature?. *Scandinavian Political Studies*, 33(1), 74-92. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2009.00242.x>
- Tomini, L., & Gürkan, S. (2021). Contesting the EU, contesting democracy and rule of law in Europe: Conceptual suggestions for future research. In A. Lorenz & L. H. Anders (Eds.), *Illiberal trends and anti-EU politics in East Central Europe* (pp. xx-xx). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54674-8_12
- Töller, A. E. (2012). Causality in quantitative approaches. In T. Exadaktylos & C. M. Radaelli (Eds.), *Research design in European studies* (pp. 44-63). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137005090_3

- Tsuladze, L., Abzianidze, N., Amashukeli, M., & Javakhishvili, L. (2024). De-Europeanization as discursive disengagement: Has Georgia “got lost” on its way to European integration? *Journal of European Integration*, 46(3), 297–319. <https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2278072>
- Zuba, K. (2021). From the poster boy of Europeanization to the sick man of Europe: Thirty years (1990–2019) of Poland’s European policy. *European Politics and Society*, 22(3), 394–409. <https://doi.org/10.1080/23745118.2020.1786273>